

На основу Закључка Државне регулаторне комисије за електричну енергију, број: 04-02-2-260-1/11 од 6. септембра 2011. године, Секретар у Државној регулаторној комисији за електричну енергију утврдио је пречишћени текст Методологије за израду тарифа за услуге пријеноса електричне енергије, независног оператора система и помоћне услуге (“Службени гласник БиХ”, бр. 46/05, 17/07, 11/09 и 73/11), у којој су назначени дани ступања на снагу наведене методологије и њене измјене и допуне.

МЕТОДОЛОГИЈА ЗА ИЗРАДУ ТАРИФА ЗА УСЛУГЕ ПРЕНОСА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ, НЕЗАВИСНОГ ОПЕРАТОРА СИСТЕМА И ПОМОЋНЕ УСЛУГЕ

ПРЕЧИШЋЕНИ ТЕКСТ

I ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

Уводна одредба

Овим актом се утврђује методологија за израду тарифа за услуге преноса електричне енергије (у даљем тексту: преносна мрежарина) и методологија за израду тарифа системских услуга Независног оператора система и тарифа за помоћне услуге.

Члан 2.

Дефиниције

Појмови које се користе у овом акту имају сљедеће значење:

‘**ДЕРК**’ је Државна регулаторна комисија за електричну енергију у Босни и Херцеговини.

‘**Балансно тржиште**’ значи централно тржиште за набавку и продају електричне енергије којим руководи НОС у сврху одржавања континуираног баланса снабдијевања и потражње у реалном времену, као и додатни механизми које проводи НОС у сврху обезбјеђивања снабдијевања системским услугама.

‘**Корисник мреже**’ означава свако физичко или правно лице које снабдијева или је снабђено посредством преносне мреже.

‘**Купац**’ означава дистрибутивне компаније, снабдјеваче и квалификоване купце који су непосредно спојени на преносну мрежу.

‘**Квалификовани купац**’ је купац који испуњава услове и критеријуме прописане посебним актима надлежне регулаторне комисије за електричну енергију на тржишту по свом избору.

‘**Мрежни кодекс**’ означава правила и процедуре које руководе техничким питањима која се односе на повезивање на преносни систем, кориштење и рад преносног система, укључујући одредбе које описују постојеће околности под којим се може предузети хитна мјера корекције у случају испоруке, и то када може бити предузета и од кога.

‘**Неквалификовани (тарифни) купац**’ је купац за кога се електрична енергија испоручује на регулисани начин и по регулисаним цијенама (тарифама).

- ‘Нетрансакцијска метода’** је метода за обрачунавање кориштења преносне мреже при чему цијена не зависи од географске локације корисника, нити од броја трансакција у посматраном периоду.
- ‘НОС’** је Независни оператор система за управљање радом преносног система Босне и Херцеговине.
- ‘Оператор дистрибуције’** је посебно организовани дио електропривредног друштва за дистрибуцију који управља електродистрибутивном мрежом.
- ‘Помоћне услуге’** су све услуге осим производње и преноса електричне енергије, које обезбјеђује НОС у сврху пружања системских услуга, укључујући између осталог и регулацију фреквенције, резерве, реактивну снагу, регулацију напона и могућност стартовања централе без спољњег напајања електричном енергијом.
- ‘Потребни приход’** је онај ниво прихода који је неопходан како би регулисана компанија могла да пружа потребни ниво услуге и при томе остварује разуман поврат средстава.
- ‘Прекогранични токови електричне енергије’** су они токови код којих се користи дио преносне мреже који омогућава непосредно повезивање са мрежама сусједних земаља, а односе се на увоз, извоз и транзит.
- ‘Пренос електричне енергије’** значи транспорт електричне енергије преко високонапонског повезаног система за испоруку крајњим корисницима, дистрибуцијама и сусједним електроенергетским системима.
- ‘Преносна компанија’** значи “Електропренос Босне и Херцеговине”, акционарско друштво Бања Лука.
- ‘Произвођач’** означава свако правно лице које посједује лиценцу за производњу електричне енергије.
- ‘Регулаторна база средстава’** је вриједност материјалних и нематеријалних средстава која су потребна и која се користе за пружање услуга у оквиру регулисане дјелатности.
- ‘Регулисана компанија’** је правно лице чија је дјелатност, у складу са законом, регулисана од стране ДЕРК-а.
- ‘Системске услуге’** значе све услуге које пружа НОС како би се обезбиједио сигуран и ефикасан транспорт електричне енергије у преносном систему, ријешили прекиди у транспорту електричне енергије и одржавао и поново успоставио баланс енергије у преносном систему.
- ‘Тарифа’** је цијена коју регулисана компанија зарачунава корисницима својих услуга.
- ‘Тарифни период’** је период у коме тарифа коју одобри ДЕРК остаје непромијењена и који уобичајено траје календарску годину, али може бити и у дужем и краћем трајању.
- ‘Тестна година’** је претходна или наредна календарска година која претходи или слиједи након подношења захтјева за одобрење тарифа и за коју регулисана компанија обезбјеђује информације и податке који су потребни за одређивање тарифа.
- ‘Транзит’** означава транспорт електричне енергије с циљем испуњавања уговора који се односе на трговину електричном енергијом, када нити једна страна тог

споразума не купује, нити производи ту електричну енергију у Босни и Херцеговини.

‘Тржишна правила’ значе пословни кодекс који садржи правила и процедуре балансног тржишта као и комерцијални услови за конекцију на кориштење и рад преносног система.

Члан 3. Скраћенице

AD - вриједност акумулиране амортизације сталних средстава

C_{AS} - трошкови набавке помоћних услуга

C_D - трошкови амортизације

C_{GA} - вриједност бесплатно преузетих средстава

$C_{O\&M}$ - трошкови рада и одржавања

CCR - обрачунска стопа годишње накнаде за поврат улагања (*Carrying Charge Rate*)

$DI(\%)$ - трошкови обавеза (дуга)

DP - вриједност обавеза (дуга), вриједност обавеза из биланса стања

ENTSO-E – European Network of Transmission System Operators for Electricity (Европско удружење оператора преносног система за електричну енергију)

EP - вриједност капитала, вриједност капитала из биланса стања

GA - бесплатно преузета средства

k - однос потребног прихода тарифне компоненте за енергију и укупног потребног прихода

КМ - конвертибилна марка

kvarh - јединица за реактивну енергију (1 kvarh = 1000 varh)

kW - јединица за активну снагу (1 kW = 1000 W)

kWh - јединица за активну енергију

N - број производних јединица за које се утврђује цијена производње на прагу

p_A - просјечна производна цијена активне енергије на прагу у Босни и Херцеговини на годишњем нивоу

P_C - вршно оптерећење које се мјери код купаца и представља годишњу суму свих мјесечних максималних снага измјерених код купаца

p_E - цијена на прагу производне јединице која испоручује енергију регулације

p_G - преносна мрежарина коју плаћају произвођачи

p_i - производна цијена електричне енергије на прагу i -те производне јединице

$p_{ISO G}$ - тарифа за рад Независног оператора система коју плаћају произвођачи

$p_{ISO L}$ - тарифа за рад Независног оператора система коју плаћају купци

- P_L - цијена електричне енергије за покривање губитака на мрежи преноса
- P_{LC} - дио преносне мрежарине који плаћају купци, а односи се на капацитет (снагу)
- P_{LE} - дио преносне мрежарине који плаћају купци, а односи се на енергију
- P_R - цијена прекомјерно преузете реактивне енергије
- P_{SC} - цијена енергије секундарне регулације
- P_{SCPP} - цијена активне енергије на прагу производне јединице која испоручује енергију секундарне регулације (регулационе електране)
- P_{TCPP} - цијена активне енергије на прагу производне јединице која испоручује енергију терцијарне регулације (регулационе електране)
- PV - набавна вриједност сталних средстава
- RAB - регулаторна база средстава
- ROA - поврат (принос) на средства
- $ROE(\%)$ - поврат на власнички капитал
- RR_G - дио потребног прихода који се односи на мрежарине које плаћају произвођачи”
- RR_{ISO} - потребни приход за обављање регулисане дјелатности (услуге) НОС-а
- RR_{ISOG} - дио потребног прихода Независног оператора система који се односи на тарифу коју плаћају произвођачи
- RR_{ISOL} - дио потребног прихода Независног оператора система који се односи на тарифу коју плаћају купци
- R_{OTH} - остали приходи који се односе на регулисану дјелатност укључујући приход од додјеле права на коришћење прекограничних преносних капацитета и нето износ (приход-расход) остварен из механизма компензације између оператора преносног система (ИТЦ механизам)
- RR_L - дио потребног прихода који се односи на мрежарине које плаћају купци
- RR_{TR} - потребни приход за обављање регулисане дјелатности (услуге) Преносне компаније
- $T(\%)$ - ефективна пореска стопа на добит, важећа за тарифни период
- TC - вриједност пасиве из биланса стања
- W_C - активна електрична енергија коју преузимају купци
- W_G - активна електрична енергија коју у преносну мрежу ињектују произвођачи прикључени на преносну мрежу
- W_i - годишња производња i -те електране
- $WACC$ - пондерисани просјечни трошкови капитала
- WC - вриједност радног капитала.

Члан 4.

Циљеви и начела

(1) Приликом одређивања тарифа уважаваће се следећи циљеви и начела:

- непристрасност, транспарентност и спречавање дискриминације;
- подстицање ефикасности регулисаних субјеката и корисника преносне мреже;
- подстицање механизма за повећање енергетске ефикасности;
- стварање стабилних односа на тржишту електричне енергије и стабилних услова за улагаче у електроенергетски сектор;
- подстицање развоја преносне мреже тако да се ниво квалитета испоруке континуирано одржава или повећава.

(2) Да би се постигли циљеви и начела из претходног става тарифе морају бити засноване на оправданим трошковима пословања, погона, одржавања, замјене, изградње или реконструкције објеката и опреме, укључујући при томе разуман износ поврата инвестиција, амортизацију и порезе, узимајући у обзир и заштиту околице.

Члан 5.

Врсте тарифа

Тарифе које доноси ДЕРК су преносна мрежарина, тарифа за системске услуге Независног оператора система и тарифе за помоћне услуге.

Члан 6.

Напонски нивои

За купце који су прикључени на напонске нивое 400 kV, 220 kV и 110 kV обрачунаће се јединствена тарифа.

Члан 7.

Тарифни елементи

(1) Тарифе садрже следеће тарифне елементе:

- вршна снага;
- активна електрична енергија коју у преносну мрежу ињектују произвођачи прикључени на преносну мрежу;
- преузета активна електрична енергија;
- прекомјерно преузета реактивна енергија.

(2) Мјерење вршне снаге и активне електричне енергије дефинише се Мрежним правилима, а прекомјерно преузете реактивне енергије Мрежним правилима и чланом 32. ове методологије.

(3) При обрачуну мјесечне снаге и преузете електричне енергије киловати (kW), киловатсати (kWh) и киловарсати (кварh) се заокружују на цијеле бројеве.

(4) У периоду до комплетирања мјерења у свим мјерним тачкама у којима купци преузимају електричну енергију ДЕРК може одобрити тарифу израчунату на основу потребног прихода и преузете активне електричне енергије.

Члан 8.

Диференцирање тарифа

(1) Тарифе се могу диференцирати по следећим критеријумима:

- сезонски тарифни ставови;
- дневни тарифни ставови;
- тарифни ставови у зависности од времена трајања вршног оптерећења;
- тарифни ставови у зависности од нивоа потрошње (блок тарифа).

(2) У првих неколико тарифних периода ДЕРК може одобрити једнодјелне тарифе, које ће бити у примјени док се не обезбиједи услови за могућност увођења диференцираних тарифних ставова.

Члан 9.

Регулисање цијена (тарифа)

Регулисањем тарифа обезбјеђује се:

- дугорочно пословање компанија, које се баве регулисаним дјелатностима, уз покривање оправданих трошкова и одговарајући поврат на средства;
- побољшање продуктивности пословања у оквиру регулисаних дјелатности, уз разумно и ефикасно инвестирање;
- оправдани развој преносне мреже и управљања преносном мрежом у циљу обезбјеђења сигурног и квалитетног снабдијевања корисника.

II БИЛАНС ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ

Члан 10.

Годишњи биланс на преносној мрежи

(1) Независни оператор система израђује годишњи биланс електричне енергије на преносној мрежи који садржи детаљне податке о количинама за наредну годину.

(2) Биланс из претходног става доставља се ДЕРК-у не касније од 31. октобра текуће године.

(3) Овај биланс ће, између осталог, служити као подлога за планирање реализације регулисаних компанија.

Члан 11.

Елементи биланса на преносној мрежи

Независни оператор система, у сарадњи са системским операторима дистрибуције и произвођачима, дужан је направити годишњи биланс за наредну годину у коме је за сваки поједини мјесец у години садржано следеће:

- количине пренесене енергије и снаге за квалификоване купце који су прикључени на пријеносну мрежу;
- количине пренесене енергије и снаге за тарифне купце који су прикључени на преносну мрежу;
- количине пренесене енергије и снаге коју преузимају квалификовани купци прикључени на дистрибутивну мрежу;

- количине пренесене енергије и снаге коју преузимају тарифни купци прикључени на дистрибутивну мрежу;
- количине активне електричне енергије коју у пријеносну мрежу ињектују произвођачи прикључени на преносну мрежу;
- количински обим потребних помоћних услуга.

III ПРЕНОСНА МРЕЖАРИНА

Члан 12.

Финансирање преносне компаније

(1) Преносна компанија финансира се из пружања услуга купцима и произвођачима које обрачунава и фактурише по одобреним мрежаринама, од додјеле права на коришћење прекограничних преносних капацитета и од нето износа (приход-расход) оствареног из механизма компензације између оператора преносног система (ИТЦ механизам).

(2) Преносна компанија се финансира и из других извора, као што су накнаде за прикључак на преносну мрежу.

Члан 13.

Метода поштанске марке

За утврђивање преносне мрежарине користи се нетрансакциона метода поштанске марке. Метода се примјењује на све напонске нивое и све врсте корисника уз јединствене тарифне ставове на цијелом подручју Босне и Херцеговине.

Члан 14.

Преносна мрежарина

(1) Преносна мрежарина је намијењена за покривање трошкова пословања Преносне компаније.

(2) Преносна мрежарина плаћа се Преносној компанији једном у мјесецу.

(3) Преносну мрежарину плаћају купци и произвођачи.

(4) Преносна мрежарина не садржи накнаду за прикључак на мрежу.

Члан 15.

Утврђивање преносне мрежарине

(1) Преносна мрежарина састоји се из преносне мрежарине коју плаћају купци и преносне мрежарине коју плаћају произвођачи.

(2) Преносна мрежарина коју плаћају купци састоји се из двије компоненте:

1. Дио преносне мрежарине који се односи на енергију p_{LE} и који представља однос потребног прихода компоненте за енергију $k \cdot RR_L$ и енергије коју преузимају купци W_C :

$$p_{LE} = k \cdot RR_L / W_C$$

гдје је:

RR_L - дио потребног прихода који се односи на мрежарине које плаћају купци

W_C - активна електрична енергија коју преузимају купци

k - однос потребног прихода компоненте за енергију и укупног потребног прихода који се односи на купце.

2. Дио преносне мрежарине који се односи на снагу p_{LC} и који представља однос потребног прихода компоненте за снагу $(1-k) \cdot RR_L$ и вршног оптерећења P_C које се мјери код купаца:

$$p_{LC} = (1-k) \cdot RR_L / P_C$$

гдје је:

P_C - вршно оптерећење које се мјери код купаца и представља годишњу суму свих мјесечних максималних снага измјерених код купаца.

- (3) На основу учешћа константне енергије у годишњем дијаграму оптерећења за претходну годину, утврђује се однос компоненте енергије и компоненте снаге. Као почетна вриједност утврђује се учешће снаге у износу 35%.

- (4) Преносна мрежарина коју плаћају произвођачи износи:

$$p_G = RR_G / W_G$$

гдје је:

RR_G - дио потребног прихода који се односи на мрежарине које плаћају произвођачи

W_G - активна електрична енергија коју у преносну мрежу ињектују произвођачи прикључени на преносну мрежу.

- (5) Дио потребног прихода који се односи на мрежарине које плаћају произвођачи RR_G може износити од 0 до 10% потребног прихода за обављање регулисане дјелатности Преносне компаније RR_{TR} .

Члан 16.

Одређивање потребног прихода

- (1) Потребни приход за обављање преносне дјелатности се формира на основу:

- трошкова рада и одржавања;
- трошкова амортизације;
- издатака утврђених законом;
- поврата (приноса) на средства.

- (2) Трошкови који се односе на обављање нерегулисаних дјелатности нису предмет регулације и искључују се из регулисаних прихода. Све трошкове и приходе који се односе на нерегулисане дјелатности потребно је рачуноводствено раздвојити и водити одвојено од оних који се односе на регулисану дјелатност.

- (3) Потребни приход за обављање регулисане дјелатности се израчунава на основу следећег израза:

$$RR_{TR} = C_{O\&M} + C_D + (RAB \times WACC) - R_{OTH}$$

гдје су:

$C_{O\&M}$ - трошкови рада и одржавања

C_D - трошкови амортизације

RAB - регулаторна база средстава

$WACC$ - пондерисани просјечни трошкови капитала

R_{OTH} - остали приходи који се односе на регулисану дјелатност укључујући нето износ (приход-расход) остварен од прекограничне трговине.

(4) У случају одступања од планираног обима услуга, извршиће се подешавање потребног прихода за наредни тарифни период.

Члан 17.

Трошкови рада и одржавања

(1) Трошкови рада и одржавања ($C_{O\&M}$) су оправдани трошкови који настају усљед рада (експлоатације) и одржавања преносне мреже у складу са техничким стандардима који се употребљавају у Босни и Херцеговини, важећих законских прописа и интерних аката регулисане компаније. У ове трошкове, између осталог, улази и регулаторна накнада.

(2) ДЕРК ће признавати оправдане трошкове који могу бити одређени и на основу упоредних анализа (*benchmarking*). При томе ће се узимати у обзир и специфичне карактеристике регулисане компаније.

(3) ДЕРК разликује онај дио трошкова рада и одржавања на које регулисана компанија у свом раду може утицати и који се према томе могу планирати и контролисати, од оних трошкова које није могуће ни планирати ни контролисати.

(4) Контролисани трошкови рада и одржавања се планирају на основу остварења из пословања за претходну годину. Неконтролисани трошкови су предмет процјене ДЕРК-а и зависно од те процјене могу се уважити код одређивања потребног прихода.

Регулаторна накнада

(5) Износ регулаторне накнаде, који регулисана компанија уноси у трошкове рада и одржавања, утврђује ДЕРК својим финансијским планом, на начин предвиђен законским прописима.

Члан 18.

Амортизација

Обрачун амортизације се обавља у складу с усвојеним računovodstvenim politikama definisanim у Правилнику о računovodstvu или другом интерном акту који је усглашен са законском регулативом и важећим међународним računovodstvenim standardima. Износ амортизације добивен на овај начин признаје се код одређивања потребног прихода.

Члан 19.

Поврат (принос) на средства

(1) Поврат на средства се израчунава на основу регулаторне базе средстава и пондерисаних просјечних трошкова капитала:

$$ROA = RAB \times WACC$$

гдје је:

ROA - поврат (принос) на средства

RAB - регулаторна база средстава

WACC - пондерисани просјечни трошкови капитала.

(2) Поврат на средства се рачуна на основу вриједности регулаторне базе средстава узимањем у обзир пондерисаних просјечних трошкова капитала. Код прорачуна пондерисаних просјечних трошкова се узима у обзир однос између капитала и обавеза из биланса стања.

Регулаторна база средстава

(3) Регулаторну базу средстава (*RAB*), као основу за израчунавање поврата средстава, чине стална средства и потребни износ трајних обртних средстава (текућа средства).

(4) У регулаторну базу средстава укључује се набавна вриједност сталних средстава умањена за акумулирану амортизацију. Бесплатно преузета средства, односно средства добивена без накнаде, не улазе у регулаторну базу.

(5) Износ обртних средстава који улази у регулаторну базу (радни или оптицајни капитал), једнак је нето обртним средствима (*net working capital*) и израчунава се као разлика између укупних обртних или текућих средстава и укупних обавеза, са роком доспјећа до једне године.

(6) Регулаторна база средстава, у циљу прорачуна потребног прихода, одређује се на следећи начин:

$$RAB = PV - AD - GA + WC$$

гдје је:

PV - набавна вриједност сталних средстава

AD - вриједност акумулиране амортизације сталних средстава

WC - вриједност радног (оптицајног) капитала

GA - бесплатно преузета средства.

(7) У регулаторну базу средстава могу бити укључена само она средства која се употребљавају за обављање регулисаних дјелатности у надлежности ДЕРК-а.

(8) Улагања у основна средства се процјењују и признају у складу са циљем одржавања потребног обима и стандардног квалитета услуга у регулисаној дјелатности.

(9) За утврђивање оправданости сваког појединог улагања у основна средства које се обавља у оквиру регулисане дјелатности ДЕРК ће провјерити:

- оправданост инвестиције са аспекта побољшања квалитета и сигурности снабдјевања, а све у складу са предвиђеним растом потрошње;
- усклађеност улагања са постојећим развојним програмима (плановима).

(10) ДЕРК може одлучити да обави ревизију регулаторне базе средстава. У циљу успостављања што реалније мрежарине, може се приступити ревизији регулаторне базе средстава у сваком тарифном периоду.

Пондерисани просјечни трошкови капитала

(11) Пондерисани просјечни трошкови капитала се употребљавају за прорачун поврата по следећој формули:

$$WACC(\%) = \frac{EP}{TC} \times \frac{ROE}{1 - \frac{T}{100}} + \frac{DP}{TC} \times DI$$

са ознакама:

EP - вриједност капитала (вриједност капитала из биланса стања)

DP - вриједност обавеза (дуга) (вриједност обавеза из биланса стања)

TC - вриједност пасиве из биланса стања

ROE(%) - поврат на капитал

DI(%) - трошкови обавеза (дуга)

T(%) - ефективна пореска стопа на добит, важећа за тарифни период.

(12) WACC се израчунава на основу односа између капитала и обавеза у тестној години. ДЕРК може утврдити зацртани (пројектовани) однос између капитала и дуга који ће служити за обрачун пондерисаних просјечних трошкова капитала.

(13) ДЕРК одобрава стопу поврата на капитал за сваки тарифни период.

Трошкови дуга

(14) Трошкови дуга ће се признавати на основу стварних обавеза Преносне компаније. За будућа задужења ДЕРК ће одобравати трошкове дуга водећи рачуна о висини каматних стопа на финансијском тржишту.

IV ТАРИФА ЗА РАД НЕЗАВИСНОГ ОПЕРАТОРА СИСТЕМА И ТАРИФЕ ЗА ПОМОЋНЕ УСЛУГЕ

Члан 20.

Финансирање Независног оператора система

(1) Независни оператор система се финансира обезбјеђивањем системских услуга, које обрачунава према тарифама одобреним од ДЕРК-а и фактурише једном мјесечно.

(2) Док тржишни механизам не буде у пуној функцији, и док се не створе објективни услови за прецизније одређивање тарифа, ДЕРК може одобравати тарифе НОС-у и у складу са конкретним околностима које су присутне у периоду подношења захтјева за одобрење тарифа.

Члан 21.

Тарифа за рад Независног оператора система

Тарифа за рад Независног оператора система намијењена је за покривање трошкова рада НОС-а који настају обављањем дјелатности прописаних чл. 2. и 7. Закона о оснивању Независног оператора система за преносни систем у Босни и Херцеговини (“Службени гласник БиХ”, број 35/04).

Члан 22.

Утврђивање тарифе за рад НОС-а

(1) Тарифа за рад Независног оператора система састоји се из тарифе за рад Независног оператора система коју плаћају купци и тарифе за рад Независног оператора система коју плаћају произвођачи.

(2) Тарифа за рад Независног оператора система коју плаћају купци износи:

$$P_{ISOL} = RR_{ISOL} / W_C$$

гдје је:

RR_{ISOL} - дио потребног прихода Независног оператора система који се односи на тарифу коју плаћају купци

W_C - активна електрична енергија коју преузимају купци.

(3) Тарифа за рад Независног оператора система коју плаћају произвођачи износи:

$$P_{ISOG} = RR_{ISOG} / W_G$$

гдје је:

RR_{ISOG} - дио потребног прихода Независног оператора система који се односи на тарифу коју плаћају произвођачи

W_G - активна електрична енергија коју у преносну мрежу ињектују произвођачи прикључени на преносну мрежу.

(4) Дио потребног прихода Независног оператора система који се односи на тарифу коју плаћају произвођачи RR_{ISOG} може износити од 0 до 10% потребног прихода за обављање регулисане дјелатности Независног оператора система RR_{ISO} .

Члан 23.

Одређивање потребног прихода

(1) Потребни приход за обављање дјелатности НОС-а формира се на основу:

- трошкова рада и одржавања;
- трошкова амортизације;
- издатака утврђених законом.

(2) Потребни приход за обављање регулисане дјелатности се израчунава на основу следећег израза:

$$RR_{ISO} = C_{O\&M} + C_D - R_{OTH}$$

гдје су:

$C_{O\&M}$ - трошкови рада и одржавања

C_D - трошкови амортизације

R_{OTH} - остали приходи који се односе на регулисану дјелатност.

(3) У случају одступања оствареног обима услуга од планираног, обавиће се подешавање потребног прихода за наредни тарифни период.

Члан 24.

Трошкови рада и одржавања

(1) Трошкови рада и одржавања ($C_{O\&M}$) су оправдани трошкови који настају усљед рада и одржавања средстава Независног оператора система у складу са техничким стандардима који се употребљавају у Босни и Херцеговини, важећих законских прописа и интерних аката регулисане компаније. У ове трошкове улазе трошкови дуга на позајмљена средства и регулаторна накнада.

(2) ДЕРК ће признавати оправдане трошкове који могу бити одређени на основу упоредних анализа (*benchmarking*). При томе ће се узимати у обзир и специфичне карактеристике регулисане компаније.

(3) Улагања у основна средства се процјењују и признају у складу са циљем одржавања потребног обима и стандардног квалитета услуга у регулисаној дјелатности.

(4) За утврђивање оправданости сваког појединог улагања у основна средства које се обавља у оквиру регулисане дјелатности ДЕРК ће провјерити:

- оправданост инвестиције са аспекта побољшања квалитета и сигурности снабдјевања, а све у складу са предвиђеним растом потрошње;
- усклађеност улагања са постојећим развојним програмима (плановима).

Члан 25.

Амортизација

Обрачун амортизације се обавља у складу са усвојеним рачуноводственим политикама дефинисаним у Правилнику о рачуноводству или другом интерном акту који је усаглашен са законском регулативом и важећим међународним рачуноводственим стандардима. Износ амортизације добивен на овај начин признаје се код одређивања потребног прихода.

Члан 26.

Тарифе за помоћне услуге

(1) Тарифе за помоћне услуге ће бити дизајниране тако да покрију трошкове обезбјеђења помоћних услуга. Помоћне услуге могу испоручивати сви субјекти у електроенергетском сектору који имају могућност да обезбиједу ове услуге, а првенствено произвођачи. НОС ће планирати трансакције између купаца и субјеката који испоручују помоћне услуге у циљу задовољења погонских потреба преносне мреже. НОС је у складу са чланом 10. ове методологије обавезан да направи процјену потребног обима свих помоћних услуга на годишњем нивоу и да утврди финансијски износ за сваку појединачну услугу на годишњем нивоу, као и укупни финансијски износ свих потребних помоћних услуга.

(2) Помоћне, односно системске услуге су:

- регулација фреквенције и активне снаге - примарна, секундарна и терцијарна;
- регулација напона и реактивне снаге;
- могућност покретања електрана без спољњег напајања;
- покривање техничких губитака електричне енергије на преносној мрежи;
- прекомјерно преузета реактивна енергија;

- изједначавање недозвољених и непланираних одступања од возног реда преко граница утврђеног подручја толеранције.

(3) Све трошкове рада везане за прибављање помоћних услуга НОС ће планирати кроз потребни приход који служи за израчунавање тарифе за рад НОС-а.

(4) НОС је дужан сачинити листу производних јединица, односно електроенергетских субјеката који имају техничку могућност пружања помоћних услуга у Босни и Херцеговини, на основу које ДЕРК-у упућује приједлог подмирења потреба за помоћним услугама.

(5) ДЕРК својом одлуком одређује субјекте који пружају помоћне услуге и утврђује тарифе за сваку појединачну услугу.

Члан 27.

Примарна регулација фреквенције и активне снаге

Производне јединице на властити трошак обезбјеђују примарну регулацију фреквенције и активне снаге.

Члан 28.

Секундарна и терцијарна регулација

(1) Приједлог НОС-а о обезбјеђењу резерве за секундарну и терцијарну регулацију мора да садржи појединачно наведене производне јединице које ће обезбиједити резерву и обим резерве снаге у MW који свака јединица може да пружи.

(2) Накнада за секундарну и терцијарну регулацију састоји се од два дијела и то: накнаде за капацитет која представља фиксни трошак производне јединице која је у резерви и накнаде за енергију.

(3) Накнада за капацитет у секундарној регулацији одређује се на основу цијене најскупље производне јединице од оних јединица које пружају услугу. Накнада за капацитет у терцијарној регулацији одређује се на основу пондерисане просјечне цијене оних производних јединица које пружају услугу.

(4) Цијена електричне енергије испоручене у режиму терцијарне регулације, одређује се као трострука вриједност цијене електричне енергије најскупље производне јединице у систему.

Члан 29.

Регулација напона и реактивне снаге

Производне јединице прикључене на преносну мрежу на властити трошак одржавају напон у прописаним границама у складу са Мрежним кодексом и својим погонским дијаграмом.

Члан 30.

Могућност покретања електрана без спољњег напајања

Производне јединице које имају могућност покретања електране без спољњег (екстерног) напајања, пружају ову услугу на властити трошак.

Члан 31.

Трошкови губитака на мрежи преноса

(1) Прорачун оправданих трошкова, насталих усљед губитака електричне енергије на мрежи преноса, заснива се на годишњим количинама пренесене енергије у складу са чланом 10. ове методологије.

(2) Свака балансно одговорна страна покрива остварене губитке на мрежи преноса које узрокује њена потрошња. Припадајуће губитке за сваку балансно одговорну страну утврђује НОС на основу података о мјерењима на границама преносне мреже према производним јединицама, односно дистрибутивној мрежи, узимајући у обзир и прекограничну размјену енергије.

(3) За квалификоване купце директно прикључене на преносну мрежу цијена електричне енергије за покривање губитака p_L израчунава се по формули:

$$p_L = p_{Abos}$$

гдје је:

$$p_{Abos} = \frac{\sum_{i=1}^N p_i W_i}{\sum_{i=1}^N W_i} \cdot k_g, \quad k_g \geq 1$$

p_{Abos} - просјечна производна цијена активне енергије на прагу производње унутар балансно одговорне стране на годишњем нивоу

p_i - регулисана производна цијена активне енергије на прагу i -те производне јединице

W_i - годишња производња i -те производне јединице

N - број производних јединица за које се утврђује цијена производње на прагу

k_g - коефицијент подешења који утврђује ДЕРК својом одлуком.

(4) У редовном мјесечном извјештају НОС ће приказати енергетске и финансијске позиције квалификованих купаца прикључених на преносну мрежу и електродистрибуције Брчко Дистрикта БиХ у односу на балансно одговорну страну којој припадају.

Члан 32.

Прекомјерно преузета реактивна енергија

(1) Прекомјерно преузета реактивна енергија је позитивна разлика између измјерене реактивне енергије и реактивне енергије која одговара фактору снаге $\cos \varphi = 0,95$ индуктивно, односно то је реактивна енергија која прелази 33% преузете активне енергије.

(2) НОС обрачунава прекомјерно преузету реактивну енергију са преносне мреже на основу мјесечних измјерених количина код квалификованих купаца прикључених на преносну мрежу.

(3) Цијена прекомјерно преузете реактивне енергије са преносне мреже p_R је:

$$p_R = \frac{p_A}{7}$$

гдје је p_A просјечна производна цијена активне енергије на прагу у Босни и Херцеговини на годишњем нивоу.

(4) НОС је дужан да утврди удио сваке производне јединице у укупној производњи реактивне енергије и укупни финансијски износ који квалификовани купци прикључени на преносну мрежу плаћају за прекомјерно преузету реактивну енергију у посматраном мјесечном периоду. На основу ових података НОС у мјесечном извјештају приказује финансијске позиције балансно одговорних страна међусобно, као и квалификованих купаца прикључених на преносну мрежу у односу на балансно одговорну страну којој припадају.

Члан 33.

Недозвољена одступања од возног реда

Балансно одговорне стране које одступају од возног реда ван прописане границе толеранције, обавезне су платити трошкове одступања и то за све сате у којима је било измјерено одступање. НОС ће евидентирати недозвољена одступања од возног реда за сваку балансно одговорну страну. ДЕРК ће својом одлуком одредити цијену за недозвољена одступања уважавајући актуелну праксу у систему БиХ и контролног блока којем БиХ припада.

Члан 34.

Фактурисање помоћних услуга

(1) Тарифе за помоћне услуге изражавају се као однос укупног финансијског обима поједине услуге и електричне енергије преузете са преносне мреже у складу са чланом 10. ове методологије.

(2) Фактурисање и плаћање помоћних услуга обавља се на основу НОС-овог обрачуна помоћних услуга заснованом на Тржишним правилима.

(3) Овај обрачун се доставља балансно одговорним странама, квалификованим купцима прикљученим на преносну мрежу, електродистрибуцији Брчко Дистрикта БиХ и ДЕРК-у. У обрачуну се наводе финансијске и енергетске позиције балансно одговорних страна међусобно, као и квалификованих купаца у односу на балансно одговорну страну којој припадају.

(4) Мјесечни обрачун НОС-а и фактуре испостављене на основу тог обрачуна, довољни су за заснивање облигационих односа између испоручиоца и балансно одговорних страна односно балансно одговорних страна и квалификованих купаца.

(5) Балансно одговорне стране дужне су доставити НОС-у копије фактура за све услуге које су испоручили купцима у посматраном мјесечном периоду.

V ОСТАЛЕ ОДРЕДБЕ

Члан 35.

Плаћање

(1) Преносна компанија и НОС не могу са корисницима преносне мреже уговорити рок плаћања преносне мрежарине и системских услуга дужи од 15 дана од дана испостављања рачуна, нити за неблаговремено плаћање могу обрачунавати већу затезну камату од законом прописане затезне камате за подручје на којем се налази сједиште дужника.

(2) Одредбе претходног става примјењиваће и испоручиоци помоћних услуга. У изузетним случајевима, на приједлог НОС-а, ДЕРК може одобрити и другачије услове плаћања фактура за помоћне услуге.

Члан 36.
Тумачење

(1) ДЕРК ће обезбиједити тумачење овог акта.

(2) Уколико неко питање није обрађено у овом документу, ДЕРК ће одлучити о његовом рјешавању у сваком конкретном случају или ће издати посебно упутство за примјену појединих одредби ове методологије.

Члан 37.
Објава Методологије

Пречишћени текст Методологије објавиће се у “Службеном гласнику БиХ”.

Број: 04-02-2-341/11
14. новембра 2011. године
Тузла

Секретар
мр. сц. Един Заметица